

Kap 17 : Desideria Bernadotte (III) (1823-1860) - ”une femme d'un certain age”.

*”Man är så gammal som man känner sig,
men inte lika betydelsefull.”*

Tyskt ordspråk

Desirées 37 år i Sverige 1823-1860 är dåligt dokumenterade. Jag radar det som är känt:

Desirée flyttade in i slottets ”drottningvåning” placerad under Jeans våning men förbunden med en spiraltrappa. Hon fortsatte sina försök att återföre systemen Julie med hennes man som var i landsflykt i Amerika. Hon trodde sig ha Jeans stöd i detta men han gav sina diplomater hemliga instruktioner att strunta i ärendet.¹ Det finns många brev till Julie bevarade. Desirée hade en livlig stil och det märks att hon i början trivdes i sin nya roll av drottning. Hon rådde systerdottern Charlotte att inte bli deprimerad av motgångar ty ”man måste ha mycket små krav på lyckan för att möta henne i denna världen och därjämte en gnutta filosofi och glättighet till hands när så påfordras, och så bör man fråga sig: varför skall man lägga sig sjuk? Läkarna är så tråkiga och medicinerna så usla.”² Hon övervakade noga sina franska tillgångar, följde ränte- & växelkurserna och kontrolläste bankernas redovisningar.

Desirée kunde denna gång själv tillsätta sin hovstat som de första åren leddes av hennes brorsdotter Marcelle Clary (1792-1866; g. de Tascher de la Pagerie; överhovmästarinna 1823-1829) och sedan Vilhelmina Gyldenstolpe (1779-1858; överhovmästarinna 1829-1844). Överhovmästarinna för den norska hovstaten var grevinnan Karen Wedel-Jarlsberg (1789-1849; f. Anker; överhovmästarinna 1825-1845). Hovstaten i övrigt bestod av kammarherrar, statsfruar & hovdamer. Eftersom Desirée aldrig brydde sig om att lära sig svenska var god franska ett krav. De som var endast fransktalande bildade ett litet kotteri för sig. Karl Johan irriterade sig över Tascher & vice versa. Det finns en beskrivning:

Oaktadt [grevinnan Tascher] bodde i slottet inträffade mycket ofta att hon kom för sent och lät vänta på sig vid middagarne. Konungen, som i alla fall icke hade godt om tålmod, men vid måltiderna var särdeles benägen att taga humör, blef snart uppbragt öfver dessa oupphörliga dröjsmål och tilldelade madame Tacher rätt och ofta rätt ampra komplimenter, men förgäfves; m:me Tacher hvar hvarken lättskrämd eller saktmodig, utan gaf gerna sju för tu; - också uppkom dem emellan en bitter ovilja, som föranledde hennes återresa till Frankrike. M:me Tacher var starkt bygd, hade frisk och stark färg, vackra anletsdrag, en hård, genomträngande stämma, var häftig, nyckfull och visade föga vana att lägga band på sig.³

Representationen var roligare när hon själv var huvudpersonen. Det var mycket audienser, courer, soaréer, middagar, kafferep, baler, maskerader & tablåer. Hon reste runt på egen hand & följde Jean på hans Norgeresor, dock ej de två längre 1828 & 1839, eftersom Jean inte var lika road av hovliv som hon. Som drottning följde Desirée dekorum – dansade i rangordning, promenerade med uppvaktningen & vinnlade sig om att uppmärksamma alla oavsett rang. Ett tag var hon riktigt populär. 1827 hade dock hovlivet förlorat nyhetens behag. ”Vad man är dum som ger upp friheten, då man äger den. Jag frågar dig: var jag icke lycklig? Jag gjorde

¹ Löwenhielm 1927: del 2, ss. 117-118.

² Girod de l'Ain 1960: s. 215.

³ 1:e hovmarskalk J O Nauckhoffs memoarer. I: Ahnfelt 1880: del 2, s. 110.

vad jag ville från morgon till kväll; fattade jag humör, fick det gå ut över andra ... och här!”⁴ Här fick hon lägga band på sig. “Då man lever omgiven av ett hov och då man måste ge uttryck åt sina känslor i form av artighetsfraser såsom hovet kräver, så betyder det, att så mycket svårigheter kommer med i spelet, att man hellre avstår ...”⁵ Hon var inte uppfostrad till detta och kände det som att hon höll på att förlora sig själv (perdre soi-même).⁶

Det finns fragmentarisk information om hennes plikter utöver som värdinna och att närvara. Hon tog emot utländska sändebud och var beskyddare av Manillas dövstumsinstitut (1829), en skola för vanvårdade barn (1832) & en organisation för grundandet av småbarnsskolor (1837). Hon utövade också en omfattande ekonomisk välgörenhet: betalade t ex pensioner till f d anställda, lade ut sömnadsuppdrag till ”pauvre-honteux” & och gav bidrag till behövande. Hon hade en stor summa för sådant i ett kassaskrin på rummet. En motsvarande verksamhet bedrevs i Norge.⁷ Desirée var angelägen om att inte framstå som alltför okunnig och hade sina hovdamer att läsa högt ur ländernas historia & litteratur under tiden som hon antecknade.

1828 ville hon besöka Julie som låg sjuk i Italien. Jean ställde sig helt avvisande. Familjen måste stå samlad inför de politiska motsättningarna. Desirée vek sig. ”Egentligen är Vännen [=Jean] den ende, som jag skulle lämna med större saknad; ibland inbillar jag mig, att han endast skulle bli lyckligare på detta sätt. Men det är för invecklat att förklara för dig.”

Den 21 augusti 1829 kröntes hon i storkyrkan till Svensk drottning. Det finns flera versioner om vem som tog initiativet. Enligt Desirée var det Jeans idé och hon var ambivalent. Hon såg kröningen som ytterligare ett sätt att binda henne till Sverige och förhindra alla utlandsresor. Enligt Jean gav han efter för hennes ”barnsliga böner”. Harald Wieselgren hänvisar till hennes erfarenheter sommaren 1823 på Rosersbergs slott, okänt vilka erfarenheter men de bör ha haft med svärdottern att göra.⁸ Enligt franske ambassadören var det en prestigesak. Kejsar Peter I av Brasilien hade den 2 augusti 1829 gift sig med svärdottern Josefina:s syster Amélie och hon kröntes till kejsarinna.⁹ Ytterligare en hypotes är att Josefina i kraft av sin ungdom, sina barn & sin svenska blivit en populärare ”landsmoder” än hon själv & måste motarbetas. Allt detta är dock efterkonstruktioner. Redan 1811 gick det rykten om att Desirée ”sedan länge” i likhet med systemen Julie eftersträvat en tron.¹⁰

Enligt Aftonbladet¹¹ föranleddes eller stöddes kröningen av en motion från bondeståndet avgiven den 29 november 1828, skriven av ståndets sekreterare Trägård men framförd av en annan, okänt vem och på vems initiativ, men mot Jeans vilja. Inom riddarhuset kom det till en debatt att hon först borde konvertera till den evangeliska-lutherska läran enligt en motion från Fredrik Leonard Gyllensvaan (1784-1864; f. Rosenquist af Åkershult). Det slapp hon, men hon fick anonyma hatbrev.¹² Ceremonielet var mycket ståtligt och det finns en tavla:

Hennes Majestät nedlägger hertigkronan, och grevinnan Brahe ikläder henne den kungliga manteln. Drottningen knäböjer, och ärkebiskopen meddelar smörjelsen.
Hennes Majestät tar plats på tronen. Hans Excellens greve Rosenblad, assisterad av

⁴ Girod de l'Ain 1960: s. 217.

⁵ Girod de l'Ain 1960: s. 218.

⁶ Karmina 1991: s. 280, 294.

⁷ Girod de l'Ain 1960; Sandin 2011.

⁸ NFB 1880.

⁹ Karmina 1991: s. 302.

¹⁰ Anonym 1811. I: Scaevola red. 1885: s. 135.

¹¹ Aftonbladet 1861-10-11, s. 2.

¹² Brander 1923: ss. 142-149.

ärkebiskopen, tar kronan från altaret och tillsammans sätter de den på drottningens huvud. Hans Excellens greve Löwenhielm, även han assisterad av ärkebiskopen, tar på samma sätt spiran från altaret och lägger den i Hennes Majestäts händer och så sker även med riksäpplet, som överräckes av Hans Excellens baron Lövenskiöld.

Rikshärolden förkunnar därefter kröningen fullbordad: "Nu är krönt till Sveriges, Götes och Vendes drottning Eugenie Bernardine Desirée, hon och ingen annan."¹³

Det är tveksamt om tavlan motsvarade verkligheten. Den blev klar först 1856 efter åtskilliga ändringar. Desirée kröntes i en broderad praktdräkt med släp men på tavlan bär hon vit bröllopsklänning i atlassiden. Det var meningen att hon även skulle krönas i Norge men det sköts upp på grund av oroligheter – svenske ståthållaren Baltzar von Platen hade den 17 maj 1829 låtit militären skingra en folkmassa som försökte fira sin "nationaldag". Svenske regeringen anhöll hos Stortinget två gånger 1830 & 1833. Enligt Stortingsledamoten Hans Riddervold röstades anhållan ned med motiveringen att en kröning inkräktade på landets suveränitet.¹⁴ Engelske ambassadören hävdade långt senare att anhållan om Desirées norska kröning hade uppfattats som en svensk diplomatisk reaktion på norrmännens nationaldagsfirande & att förslaget att utnämna Oscar till norsk vicekung röstades ned.¹⁵ Norrmännen hann dock köpa in regalierna som kom till användning vid drottning Lovisas kröning 1860.

Desirée oroade sig för att franska revolutionen, som hittills varit partiell – införandet av konstitutionell i stället för absolut monarki – i och med juli-revolutionen 1830 skulle bli total "och människorna [liksom 1789] falla offer för densamma som för koleran". Mera jordnära: Om Frankrike blev republik kanske hennes tillgångar skulle tas i beslag. I de italienska oroligheterna året därpå dog Napoleon-Louise Bonaparte. Desirée ville resa ned för att trösta hans änka men avråddes av sonen Oscar att ens nämna något sådant för Jean.

Den 20 & 21 juli 1838 ägde de skrusen stolpekravallerna rum. Crusenstolpe var dömd för majestätsbrott och kravallerna syftade till att få honom frigiven. Två personer sköts ihjäl. Det finns två historier kring denna incident:

Desirée, som mitt i natten väckts av det buller adjutanterna förorsakade på Slottet, infann sig i morgonrock och nattmössa hos konungen för att delta i dennes överläggningar. [Troligare är att hon inte hade hunnit lägga sig.] Karl Johan vandrade fram och tillbaka framför sina officerare, iklädd två överrockar och sin trekantiga hatt. "Jag skall låta decimera dem alla", skrek han, "[Gevären skall öppna sina purpuröda läppar!] [”Sabrez la canaille (sabla ned packet)!”] Blod skall flyta i strömmar.” – “Bry er icke om vad han säger”, insköt Desirée, “han skulle icke kunna göra en mask för när.”¹⁶ Det förefaller en skönmålning. Desirée skall ha låtit lasta några åkdon för att i värsta fall kunna fly land. När Jean fick höra talas om saken lastades allting av och Jean skällde ut henne för hur en dylik fanflykt skulle uppfattas av tsar Nicolaus I som var på besök tillsammans med sonen Alexander. “Un des plus mauvais quart-d’heures de ma vie” (en av de värsta kvartstimmarna av mitt liv) förklarade hon efteråt.¹⁷ Även andra historier finns om denna incident.¹⁸

¹³ Girod de l'Ain 1960: s. 228.

¹⁴ Aftonbladet, 1846-09-10, s. 2; Riddervold 1847.

¹⁵ Bloomfield 1886: ss. 181-182.

¹⁶ Palmstierna 1939: s. 475; Girod de l'Ain 1960: s. 246. [Källa: Enligt ögonvittnet major C.F. Meyer till statsfrun Ulla Lagerbielke.]

¹⁷ Oscar II 1960: del 3, ss. 233-234. [Min tolkning. Tidpunkt och motiv är oklara. 1838 var Oscar endast nio år.]

¹⁸ Stensson 1986: s. 187.

I vissa skildringar av samlivet med Karl Johan den här tiden låter det som om förhållandet var gott, men det är nog en överdrift. Desirée såg till att hålla skenet uppe:

Den tid på dagen, som oftast bestämdes för mina [Georg Ulfsparre, statsekreterare 1838-40] enskilda föredragningar, var klockan 5 e. m., och då hände det nästan alltid, att H. Maj:t drottningen inkom till konungen. Det var hennes vanliga morgonbesök hos sin gemål, hon var klädd i negligé. Så snart hon inträdde, yttrade Karl Johan, som satt vid sitt toalettbord, utan att stiga upp: »Kära Desideria, hur mår ni?» Hon svarade vanligtvis: »Mycket bra, och ni?» men om hon någon gång icke mådde riktigt bra, gjorde hon reda därför; emellertid hade jag stigit upp och framställt en fåtölj åt henne. Hon hade likväl icke väl satt sig i densamma, förrän konungen, som icke gärna ville, att visiten skulle bli lång, yttrade: »Kära Desideria, jag är upptagen, jag arbetar med statssekreteraren, som ni ser.» Hon svarade genast: »Ja, jag ser det, jag skall icke hindra er, jag skall gå och taga mig en promenad.» Därpå steg hon upp, nickade med en vänlig min och gick.¹⁹

1843 var det tal om att Desirée skulle följa med sonen Oscar & hans familj till Italien men det blev inte av. Desirée förklarade det med att hennes svit & bagage inte fick rum i båten. ”I själva verket var jag nog icke så besluten att lämna konungen ensam.” – ”Somliga säger res, andra säger stanna, en del föreslår landvägen, andra sjövägen. Denna nordiska stövel är så svår att hoppa över, att jag aldrig lyckas därmed. Det finns inget land, som i så hög grad som detta kan komma en att förlora sin egen vilja utan att man anar det.” Vad hon menade med detta har förblivit oklart. Många iakttagare den här tiden fäste sig vid hennes ”indolens”, helt olik hennes tidigare pigga jag. Förmodligen var hon deprimerad av sin livssituation. Hon hölls ju faktiskt fången av Jean med motiveringen att familjen måste hålla ihop mot alla sina inre & yttre fiender – republikaner, Gustavianer, tidningsmän, Bonapartister, legitimister – som Jean under nattliga vredesutbrott hotade fångsla, avrätta, landsförvisa eller skjuta på fläcken.

*

1844 dog Jean. Hon vakade över hans dödsbädd men det finns ingen information om hur hennes sorg kom till uttryck. Det finns en uppgift om att hon tillbringade resten av dagen i sitt privata kapell. Brevet till systemen Julie efteråt var till ytterlighet behärskade. Arvet fördelades enligt boskillnaden i äktenskapskontraktet. Desirée behöll allt svenskt lösöre och all fransk fast & lös egendom – i nutida penningvärde cirka 250 miljoner kronor. Året därpå dog hennes syster Julie. Desirée hade fortfarande i sitt umgänge en rättframt borgerlig stil som ansågs opassande. Det finns en nedgörande beskrivning från ett kondoleansbesök maj 1844 av den franske diplomaten Adolphe de Bacour (1801-1865), mera av en legitimistisk fontänspya:

I går mottogs jag på slottet först av konung Oscar, sedan av drottning Josefina och slutligen av änkedrottningen. - - - Sedan introducerades jag hos änkedrottningen, som under en och en halv timme höll mig kvar för att säga mig en massa ömkliga saker, som var en plåga att höra. Hon började med att tala om sin sorg med uttryck, som voro mera löjliga än passande. Sedan talade hon om Paris, om sin släkt, om sina vänner, om sitt förflutna, och allt detta på ett vulgärt sätt, som verkligen var plågsamt. Kungligheten hade icke förändrat henne olyckligtvis, för kronans anseendes skull. Hon har alltid varit och kommer alltid att förbli en högst vanlig borgarkvinna,

¹⁹ Ulfsparre 1907: ss. 173-174.

förvånad över sin upphöjelse och förvånande att skåda på en tron. Mina öron äro ännu fulla av alla de barocka historier hon berättat mig med en tröttsam förtjusning.²⁰

Referatet ger förmodligen en felaktig bild av hur Desirées audienser gick till. Hon var alltid mycket angelägen om att vara väl förberedd och inledde sina audiensen med ett antal frågor om personens karriär, intressen och deras gemensamma bekanta. Efteråt brukade hon fråga sin uppvaktning om hur det avlöpt. Det var hennes bakgrund som togs illa upp, inte audiensen per se.

Som änkedrottning hade Desirée få plikter men utövade fortsatt välgörenhet. Hon startade en förening för ungas arbetsflit (1845), en småbarnsskola ute på Drottningholm (1846) och delade ut konstnärstipendier. De som hade att göra med henne i dessa ärenden tyckte hon var kvick, kunnig & lättsam. Föreningen för arbetsflit växte till en ganska stor organisation med Desirée som 1:e hedersledamot, beskyddarinna & styrelsens ordförande. 1845 hade hon tänkt sig en Spavistelse i Danmark med vänner men den blev inte av. Vännerna satte 1846 hennes hus på rue d'Anjou i stånd men hon kom inte och det hyrdes ut. Kanske hade hon funnit sig till rätta. Hon turistade i Sverige & Norge och intresserade sig för arkeologi, litteratur, musik, hästdressyr & trädgårdsskötsel.²¹

Den franska februari-revolutionen 1848 och utropandet av Frankrike till republik oroade Desirée starkt och under mars-oroligheterna i Stockholm samma år uppmanade hon sonen Oscar att slå ned alla svenska revolutionsungar med våld innan det var för sent. ”Oscar, pourquoi ne laisses-tu pas tes troupes agir? Je m'y connais moi aux revoltes et aux revolutions! Ce sont des canailles, des scélérats, frappez-les, tuex-les, ils ne meritent que ça! Vite, ou bien nous sommes tous perdus!”²² (Oscar, varför låter du inte dina trupper göra sitt? Jag vet allt om revolter och revolutioner! De är kanaljer, skurkar, slå ner dem, döda dem, de förtjänar det! fort, annars är vi alla förlorade!) Eftersom 18 personer dödades och flera hundra skadades när kravallerna slogs ned blev hon verkligen bönhörd över all förväntan.

Den 30 maj 1853 gjorde hon en sista ansats att besöka Frankrike. Napoleons I:s brorson Napoleon III hade den 24 november 1852 låtit utropa sig till kejsare, Den påtänkta resan förefaller ha varit ett mellanting av släkt- & statsbesök. Desirées vägran att genomföra den är svårförklarlig. Sonsonen Oscar II skrev en lång skildring vars kontenta är att ingen trodde det skulle bli något av men att alla lät henne hållas.²³ Kanske hade hon ångest för att anlända till Paris som en främling. Kanske ville hon bli ihågkommen som skönhet och inte som gumma. Vem vet?

Desirée beskrivs ofta som socialt isolerad men det var hon först som gammal. Hon hade en svensk bekantskapskrets och fick länge besök av sin franska släkt och vänkrets. November 1855 tog hon emot det franska sändebudet marskalk Canrobert som beskrev henne så här:

Hon var helt liten till växten, ganska knubbig och rynkig; hennes hår, som färgats kastanjebrunt, var upplagt med stor konst, och hennes toalett var synnerligen vårdad. Hon bar en ljuslila klänning och spred omkring sig en utpräglad parfymdoft. Om hennes svarta ögon icke varit så livliga, skulle hennes ansikte ha verkat obetydligt. Uppnäsa och uppdragna mungipor utgjorde de framträdande dragen i hennes

²⁰ de Bacourt, Adolphe Fourier. Une mission en Suède et en Danemarck sous Louis Philippe 1844. Le Correspondent 1893. I: Lindwall 1919: ss. 235-237. [Avtryckt diplomatrappport.]

²¹ Girod de l'Ain 1960; Sandin 2011.

²² Oscar II 1960: del 3, s. 226.

²³ Oscar II 1960: del 3, ss. 236-240.

fysionomi.²⁴ De talades vid ganska länge. Desirée fick efteråt på omvägar veta att hon hade ”hjärtats värme och ett charmant huvud.” [Canrobert hade med sig ytterligare en inbjudan från Napoleon III att besöka Frankrike, men inte heller denna gång blev det av.]

Sonsonen Oscar II mindes henne ”till vardags”:

Jag minnes henne egentligen blott såsom gumma, eller åtminstone såsom vad ett barn föreställer sig vara en gumma. – Liten, späd, med nervöst darrande gång och brouillerad »couperosée» hy [starkt sminkad], under grånande lockar, varav jag inbillat mig att icke alla voro naturliga, men med livliga, kvicka, ännu vackra och klara ögon, sådan framträder »Grand'Maman's» bild när jag söker gräva fram min barndoms uppfattning ur förflutna tiders övergrusade minnes-tomter.²⁵

Trots sina 25 år i Paris talade Desirée fortfarande ”provençalska” – en fransk dialekt som stod närmare latinet än riksfranskan. Det gjorde henne svårbegriplig – möjligen även för Jean som talade en lika svårbegriplig ”béarnaisiska”. Under sina 37 år i Sverige lärde hon sig bara enstaka svenska glosor men tycks i alla fall ha bättrat på sin riksfranska.

*

Från Desirées sista år finns fyra ögonvittnesskildringar som presenterar henne som ett charmigt original. Författarnas insyn är dock begränsad: (1) Carl Hochschild (1831-1898) var kammarherre 2.5 år 1855-11-03 till 1858-06-15 och publicerade 1888 sina minnen från den tiden (på svenska 1889). (2) Sofia Jennings (1835-1922: g. 1860 D'Ailly) var hovfröken 1.5 år 1859-01-05 till 1860-10-29 och tjänstgjorde var 3:e dag. Dottersonen regissören Uno Brander publicerade 1923 hennes anteckningar och minnen. (3) Desirées sonson Oscar II (1829-1907) kände sin farmor sedan vaggan men redovisar i sina minnen från 1899 inte ett enda samtal med henne. (4) Hennes kammarfru & lektris Christina Rogberg (1832-1907) var anställd 1857 fram till hennes död.

Desirées schema var mera lämpat för Paris- än för Stockholmslivet: kl 14 purrning, kl 15 ”morgonkaffe”, kl 18 lätt lunch, sent på kvällen en åktur, teater, opera eller någon bal, kl 00 middag, kl 03 en promenad av och an i långa galleriet och sedan till sängs. Toalettbestyren tog mycket tid. Bemärkelsedagarna hade hon släktbjudningar. Däremellan brukade hon bjuda in sig själv.²⁶

Somrarna bodde Desirée på Drottningholm & på änkesätet Rosersbergs slott. På Rosersberg drev hon en hönsgård som även inkluderade påfåglar, fasaner och annat vackert. ”Hon [gjorde] ofta ensamma promenader i omgivningarna och därvid var det ingalunda ovanligt, att hon återvände hem följd av en hel skara fattiga, vilka hon lät rikligt undfägna med mat och penninggåvor.”²⁷ Traktens barn besökte ofta slottet för att se en skymt av henne. Desirée brukade gömma sig bakom en gardin och slänga slantar till dem. Vintermånaderna kunde vara outhärdligt tråkiga. Det var t o m farligt att gå ut eftersom man kunde möta vargar på gatorna. Desirée, instängd av ett yrväder, suckade en gång djupt: “Qu'avais-je à faire dans ce pays de

²⁴ Babst 1904: del 3, s. 27. I: Girod de l'Ain 1960: ss. 261-262.

²⁵ Oscar II 1960: del 3, ss. 213-214.

²⁶ Lewenhaupt 1937: ss. 64-65.

²⁷ Brander 1923: s. 40.

loup?” (vad hade jag egentligen att göra i det här landet ämnat för vargar).²⁸ Anekdoter som denna fick stor spridning. Desirée var egentligen för kvick för sitt eget bästa.

För att inte bli ignorerad var Desirée alltid utomordentligt besvärlig. Hon infann sig aldrig i tid och gjorde stor sak av sina entrées. Den mesta sådan information är från hennes operabesök där hennes ankomster mitt i föreställningen blev så besvärande att sonsonen Karl (XV) försökte hemlighålla sin närvaro för att inte utsättas för ”farmors överrumplingar”. Desirée hade dock sina spionvanor från Paristiden intakta. Desirées aviserade men aldrig genomförda Parisresor får förmodligen skrivas på samma konto att bli uppmärksammas eller markera sin betydelse. Även den egna sviten var utsatt för sådant. T ex inför avfärden till Norge fick den en gång vänta två timmar under tiden som hon tog farväl av älsklingshunden.²⁹

1859 dog sonen Oscar och hon förlängde sorgeperioden till sin död året därpå. Svärdottern ville ge henne religionens tröst och Desirée ställde upp så långt som att hon varje påsk biktade sig men var i övrigt republikanskt motsträvig. ”När drottningens biktader [Lorentz Studach] en gång gav en fantasifull skildring av de kval, som vänta själarna i skärselden, stod hennes majestät slutligen inte ut med flera detaljer utan avbröt svadan med den indignerat förebrående repliken: »Om ni visste, vad det irriterar mina nerver, så skulle ni bestämt inte plåga mig med att tala om alla de där rysligheterna.»³⁰ Faktiskt tycks Desirée när det gällde religionen bara ha gett efter en enda gång, och det i samband med Jeans död. Studach kunde triumferat rapportera till ”sin adressat” i Rom: ”Hennes majestät änkedrottningen har under påsken [1844] mottagit sakramenten för andra gången i sitt liv, efter att ha tvekat i 50 år. Gud har bönhört hennes svärdotter, drottning Josephine.”³¹ I samband med uppförandet av Eugeniakapellet fick Desirée 1836 ett brev från Roms kongregation för den katolska trons utbredning där hon uppmanades att ”skydda katolicismen”. Desirée tolkade detta som en uppmaning att missionera men Studach fick henne på bättre tankar – hon kunde vara ett gott exempel för sin omgivning. I ett svarsbrev uppmanade han kongregationen att i fortsättningen undvika henne: ”[Det är] bäst för oss här om drottningen inte blandar sig i våra affärer. Hon bara fördärvar saken. Hon är opålitlig, söker bara förevändningar för att bli fri från oss.”³²

Syskonbarnen på kontinenten skickade henne de senaste bästsäljarna som hon lät hovdamerna läsa högt ur. Dessa var romaner, dramer och memoarer från revolutions- & kejsartiden. Britt Dahlström³³ har gått igenom hennes bibliotek som är fullt av böcker av & om hennes franska bekanta: Hertiginnan d'Abrantès, grevinnan de Genlis, Mme Récamier, Mme de Staël, och av ”profotemistiska” klassiker: Jane Austen, Fanny Burney, Maria Edgeworth & George Sand. Även spänningslitteratur av Sir Walter Scott & James Fenimore Cooper; samhällsskildringar av Honoré Balzac, Edward Bulwer-Lytton & Victor Hugo; underhållning av Alexander Dumas & Eugen Sue; ingen facklitteratur utöver reseskildringar men debattboken Hertha av Fredrika Bremer – Desirée hann faktiskt uppleva 1858 års lag att ogifta kvinnor över 25 år kan ansöka i domstol om att bli myndigförklarade. Sven Åke Heed³⁴ har gjort en motsvarande genomgång av hennes teaterpjäser & libretton, flera hundra stycken. Desirées hovdamer läste förmodligen högt ur dem. Desirée var även mycket intresserad av skvaller, olyckshändelser, förbrytelser & ”ruskigheter” i största allmänhet.

²⁸ Rogberg 1873: s.93.

²⁹ Brander 1923: ss. 23-24; af Edholm 1944: del 2, s. 177.

³⁰ Brander 1923: ss. 172-173.

³¹ Becker & Blücker red. 2007: s. 72.

³² Wallin 2010: ss. 13-14. [Brev från Studach till propagandakongregationen, 1836-01-24, sida 13-14.]

³³ Dahlström 2006: ss. 15-36.

³⁴ Heed 2010.

Desirée åldrades inte med någon elegans. Hon hade lätt för att gå upp i vikt och var tidvis en riktig rulta. 1853/54 började hon dock magra – förmodligen av en mag- eller tarmcancer, hon hade t ex problem med avföringen. Hösten 1855 föll hon, slog sig ganska illa och måste bäras. 1857/58 fick hon återkommande magplågor. Vid tiden för sonen Oscars död 1859 – det finns ett miniatyrporträtt – ser hon ganska så medtagen ut. Året därpå den 17 december 1860 avled hon i hjärtstopp efter ett operabesök. Hon blev 83 år gammal. Trots alla incidenter blev hon vänligt ihågkommen – ”själfva välviljan i purpur och krona” – som en tidning beskrev henne.